XIX

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti

«Beynəlxalq İqtisadi Münasibətlər» kafedrası

DÜNYA İQTİSADİYYATI

i.e.d., prof. Hacızadə Elşən Mahmud oğlu

BAKI - 2011

Dünya iqtisadiyyatının ***inkişaf perspektivləri***

Mövzunun planı

1. Problemin konseptual qoyuluşu.
2. Müasir qlobal iqtisadi situasiya.
3. Qloballaşma prosesi və onun sosial-iqtisadi nəticələri.
4. Regional inteqrasiya proseslərinin inkişaf təmayülləri.
5. Qlobal iqtisadi inkişaf və BİM-in təkmilləşdirilməsi problemləri.

Müasir dünyada *təsərrüfat əlaqələri*

Dünya təsərrüfat əlaqələrinin müasir mərhələsinə xarici iqtisadi fəaliyyətin Dinamizm, Liberallaşma, Diversifikasiya formaları xarakterikdir.

Dünya təsərrüfat əlaqələrinin mühüm meyillərindən biri kimi əməkdaşlığın diversifikasiya forması çıxış edir.

Diversifikasiya – (latınca - *diversificatio dəyişkənlik, müxtəliflik, fəaliyyət*) **obyektlərin bölünməsi və məhsul nomenklaturunun genişləndirilməsi, istehsalın bir-biri ilə əlaqəsi olmayan növlərinin eyni zamanda inkişafı.**

Qloballaşma və Regionlaşma

Qloballaşma və *Regionlaşma* hadisələri çox uzaq tarixi köklərə malik olmasalar da, onların son onilliklərdə beynəlxalq arenada təzahür yetkinliyi yeni sosial və institusional keyfiyyətlər, çoxsaylı iqtisadi elementlər yaratmışdır.

İndi müəyyən sektorlarda *Qloballaşma* və *Regionlaşmanın* təzahür elmentlərinin xüsüsiyyətlərini və sərhədlərini qəti müəyyən etmək belə çətinləşmişdir.

Regionlaşma

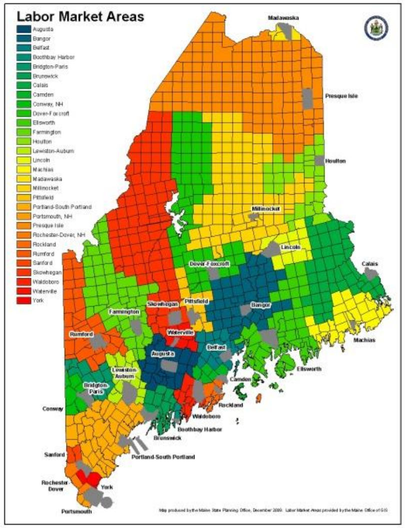

Dünya təsərrüfatı müasir mərhələdə qlobalaşdırma və regionlaşdırma müəyyənləşdirir.

Hər iki proses dünya bazarına çox geniş təsir edir.

Regionlaşma ilk olaraq regional inteqrasiya vasitəsilə təşəkkül tapır.

Əvvəlcə regional qonşu inteqrasiyon qruplar yaranır və sonrakı inkişafda isə yeni məkanlar fəth olunur.

Regionlaşma bir tərəfdən qloballaşma prosesinə mane olur, dünya miqyasında iqtisadi mübadiləni məhdudlaşdırır, digər tərəfdən isə qloballaşma prosesinin axınına inteqrasiyon qruplar arasında beynəlxalq əlaqələrin liberallaşmasını həyata keçirərək daxil olur.

Qlokal*izasiya*

Ingilis sosioloqu Roland Robertson (1927)

Qlokal*izasiya* - qlobal və lokal (*regional*) vəhdət.

Qloballaşma planet sakinlərinin inteqrasiya strategiyasının qanunauyğun, qaçılmaz, labüd, obyektiv bir prosesi olsa da o, bu gün sərbəst məqsədyönlü inkişaf vektoruna malik deyildir.

Qloballaşmanın mərkəzləşmiş qaydada tənzimlənməsi hələ ki dünya ictimaiyyəti tərəfindən tələb olunmamışdır.

Lakin bu nisbi xaotikliyi konsensusa gətirən müvafiq lokal və regional indikatorlar bu planetar hərəkatın hazırki məqamında qapalı tənzimləyiciləri funksiyasını yerinə yetirərək qlokalizasiya proseslərini stimullaşdırır, qlobal inteqrasiyaya nizami ahəng və düzüm gətirirlər.

PLYURALİZM

PLYURALİZM (latınca - *pluralis* - çoxlu, cəm olunmuş) - mövqe, varlığın biri birindən asılı olmayan çoxsaylı, müstəqil başlanğıc və növləri, biliyin forma və əsasları, davranış və digər cəhətlər.

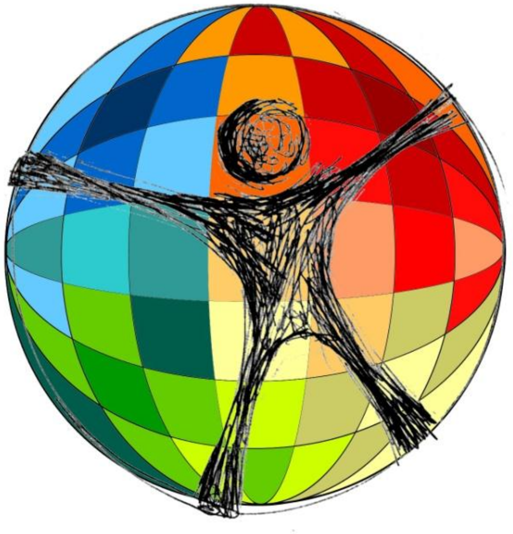

Dünya iqtisadiyyatının inkişaf perspektivləri

Dünya əhalisinin sayı 2020-ci ildə 7,3 milyard nəfərə çatacaq.

Dünya iqtisadiyyatının nisbi inkişaf meyilləri bu dövrdə əhali artımının kiçik artımları müqabilində ÜDM-in kəskin artımı ilə müşayiət olunacaq.

2011-2020-ci illərdə ÜDM artımı 3,5% təşkil edəcək.

Müqayisə üçün orta illik temp

1980-ci illərdə 1,3%;

1990-cı illərdə 1,6%.

Qiymətləndirməyə görə 2020-ci ildə 3,6 milyard sayda dünya əhalisi hissəsi ÜDM-in adambaşına düşən illik bölgüsündə 10$ min dollardan çox paya malik olacaq

Dünyanın *gələcəyi proqnozları*

- Planetin məskunlaşmasının təkamülündə urbanizasiya genişliyi ilə müşahidə ediləcək, şəhər və kənd arasında əlaqəlik yenə də kommunikasiyaların inkişafının nəticələrindən asılı olacaqdır.

- Yaxın 20-25 il ərzində dünya əhalisinin yarıdan çoxu şəhərlərdə yaşayacaq və 2025-ci ildə əhali sayı 20 milyonu ötəcək, 30 super şəhərdə cəmləşəcəkdir.

- Gələcəkdə işçi qüvvəsi ilə bağlı problemlər kəskinləşəcək və 2025-ci ildə inkişaf etməkdə olan ölkələrdə işçi qüvvəsinin sayı 2,5 milyarda çatacaqdır.

İnteqrasiya obyektiv bir prosesdir

Müasir dünya ölkələrinin iqtisadiyyatlarının obyektiv birləşmə prosesi olaraq inteqrasiya milli təsərrüfatın beynəlmiləlləşməsi şərtliliyinə əsaslanır.

İnteqrasiyanın əlaməti kimi iqtisadiyyat sferasında ümumi siyasətin formalaşdırılması və reallaşdırılması çıxış edir.

İnteqrasiyanı heç kim təcrid etmək gücündə deyil.

Proqnozlar

Innovasiya aktivliyi

Proqnozlaşdırılan dövrdə dünya iqtisadiyyatı artımınıln mühüm amili kimi innovasiya prosesi çıxış edəcək.

innovasiya aktivliyinin ağırlıq mərkəzi xidmətlər sferasına (*maliyyə, informasiya, səhiyyə*) **və həmçinin energetika** (*xüsusən də enerjiqoruyuculuq sferasına*)**,təhlikəsizlik və ekologiyaya keçid edəcəkdir.**

Poqnozlar: **Investisiya**

Kapital təklifinə *Qloballaşmanın* stimullaşdırıcı təsirinin artması gözlənilir.

Beynəlxalq təsərrüfatlararası əlaqələrin nəticəsində dünya iqtisadiyyatının sərəncamında olan ümumi investisiya potensialı (*dövlət və özəl kapital, beynəlxalq təşkilatların vəsaitləri*) artacaq

Birbaşa investisiyaların illik həcmi 15 il ərzində 3-4 dəfə artacaq.

Avropa Birliyi

Yaxın 15 il ərzində **Avropa Birliyi** ölkələri *biliklər iqtisadiyyatının* inkişafı istiqamətində və **ÜmumAvropa** həyat tərzinin saxlanılması üçün səylərini artıracaqlar .

Avropa Birliyinin davamlı inkişaf artımı üçün təhlükə əhalinin qocalması meylinin geclənməsi və onun institusional islahatları istiqamətindəki qeyri-müəyyənlikləridir.

AMERIKOMəRKəZÇILIK

Proqnozlaşdırılan 15 ilin sonunda ABŞ-da postindustrial cəmiyyətin sosial oriyentasiyalı inkişaf mərhələsi bitəcək və yeni – postkapitalist, humanitar-determinir cəmiyyət quruculuğu üçün zəruri şərait yaradılacaqdır.

Bu mərhələdə maddi istehsalda işçi qüvvəsinin 20%-dən də az olan hissəsi qalacaq, birinci sıraya insanın özünüreallaşdırma və inkişafı ilə bağlı humatitar tələbl çıxacaqdır.

AMERIKOMəRKəZÇILIK polimərkəzçilik - başlıca olaraq ABŞ-ın dünya iqtisadiyyatındakı xüsusi çəkisinin azalması, Qərbi Avropa inteqrasiyasının dərinləşməsi və dünya çoxqütblüyünün möhkəmlənməsi meylinə qarşı duruş nümayiş etdirəcəkdir.

Çin

Çin Kommunist Partiyasının 2002-ci ildə keçirilən XVI qurultayında 2020-ci ilədək ölkədə ÜDM-in 4 dəfə artırılması məsələsi qarşıya qoyulmuşdur.

Bu isə qeyd-şərtsiz Çinin yaxın gələcəkdə fövqəldövlətə çevriləcəyinə bir daha yəqinlik gətirir.

Dünyanın beynəlxalq aparıcı korporasiyaları Çinə ən əlverişli perspektiv bir bazar olaraq yanaşırlar.

Çin müasir dünyada yalnız iqtisadiyyatda deyil, elm və innovasiya sferasında, hərbdə, təhsil və səhiyyə, idmanda və sosial-mədəni həyatın bütün digər sahələrində dünyanın ən qabaqcıl ölkələrindən biridir.

Bütün bunlar Çinin yaxın 50 ildə dünya iqtisadiyyatının aparıcı və onu idarə edəcək bir ölkəyə çevriləcəyinə əsaslar yaradır.

İnkişaf etməkdə olan Ölkələr

Proqnozlaşdırılan dövrdə inkişaf etmiş ölkələrlə İnkişaf etməkdə olan Ölkələr - «Cənub» «Şimal» arasındakı qarşılıqlı asılılıq dərinləşəcək.

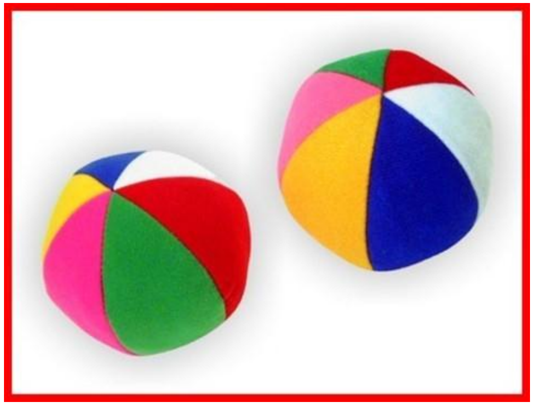

İnkişaf etməkdə olan Ölkələrin beynəlxalq əmək bölgüsündə iştirakı keçmişdə olduğu kimi, yenə də buraya əmək, kapital və enerji tutumlu sahələrin, həmçinin ətraf mühit üçün qorxulu olan bəzi təhlükəli istehsalların yerləşdirilməsi ilə müşayiət olunacaq

Əsas anlayışlar

- Dinamizm;
- Liberallaşma;
- Diversifikasiya;
- Qlokalizasiya;
- Plyuralizm.

T *T* ə *Ə* k *K* r *R* a *A* r *R*

1. *Dünya iqtisadiyyatının inkişaf perspektivləri;*
2. *Qloballaşma və Regionlaşma;*
3. *Innovasiya aktivliyi;*
4. *İnteqrasiya obyektiv bir prosesdir.*

Mövzunun ədəbiyyat siyahısı

1. Hacızadə E.M. Sosiallaşan iqtisadiyyat, Bakı: Elm, 2006. 509 s.
2. **Мировая экономика** (*под редакцией проф. Ю.А.Щербина*). **М.: ЮНИТИ-Д , 2004. 318 с.**
3. Ломакин В.К. Мировая экономика. М.: ЮНИТИ, 2007. 410 с.
4. Хасбулатов, Р. И. Мировая экономика и международные экономические отношения. М.: Гардарики, 2006. 671 с.
5. Веснин В.Р., Цыпин И.С. Мировая экономика. М.: Проспект, 2009. 248 с.
6. Боброва В.В., Кальвина Ю.И. Мировая экономика: Учебное пособие. Оренбург: ГОУ ОГУ, 2004. 208 с.
7. Кудров В.М. Мировая экономика. М.: БЕК, 2004, 464 с.
8. Татарников Е.А., Максимчук Л.В. Шпаргалка по мировой экономике: Ответы на экзаменационные билеты. М.: Аллель-2000, 2005. 64 с.
9. Социально-экономическая география зарубежного мира, М.: Крон-Пресс, 1998, 592 с.

Son

TƏŞƏKKÜR EDİRİK!

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti

Bakı ş. İstiqlaliyyət 6, ADİU, III mərtəbə,

Otaq No. 000

Tel: (+99412) 492 – 31 – 21

(+99412) 492 – 62 – 64

E-mail: elshan@mail.az

Veb sayt www.hajizadeh@narod.ru